

Na mladima ostaje ... zagovaranje

Istraživanje o potrebama za zagovaranje iz perspektive mladih u Bosni i Hercegovini

Andrej Madunić, Jelena Dragaš, Adna Rizvan, Aldin Karahasanović, Ema Tutić, Almina Šehić

Andrej Madunić, Jelena Dragaš, Adna Rizvan, Aldin Karahasanović, Ema Tutić, Almina Šehić

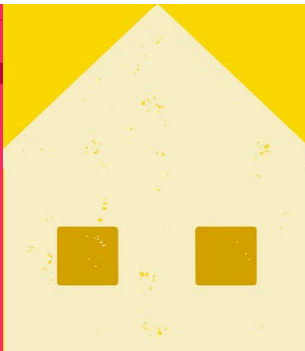
NA MLADIMA OSTAJE ... ZAGOVARANJE

Istraživanje o potrebama za zagovaranje iz
perspektive mladih u Bosni i Hercegovini

**SCHÜLER
HELFFEN
LEBEN**

Sarajevo, 2023.

NA MLADIMA OSTAJE ... ZAGOVARANJE

Istraživanje o potrebama za zagovaranje iz perspektive mladih u Bosni i Hercegovini

Istraživački izvještaj

Glavna urednica
Aida Bećirović

Odgovorni urednik i redakcija rukopisa
Saša Madacki

Mentorica
Milica Pralica

Autori/ce
Andrej Madunić
Jelena Dragaš
Adna Rizvan
Aldin Karahasanović
Ema Tutić
Almina Šehić

Priprema za štampu i DTP
Srđan Petković

Fotografija na naslovnici
Julien-André Kiehne

Izdavač
Schüler Helfen Leben

Za izdavača
Aida Bećirović

Štampa
Štamparija O.D. "Color Art", Fojnica

Rukopis zaključen za štampu:
12. decembra 2023.

Ovaj projekat je finansiran od strane Ambasade Savezne Republike Njemačke u Sarajevu i Ministarstva vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke u Berlinu i svi stavovi, mišljenja i zaključci izneseni ovdje ne odražavaju nužno stav Ambasade Savezne Republike Njemačke u Sarajevu i Ministarstva vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke u Berlinu.

Projekat je izveden u okviru Akademije za mlade lidere u civilnom društvu koji provodi Fondacija Schüler Helfen Leben.

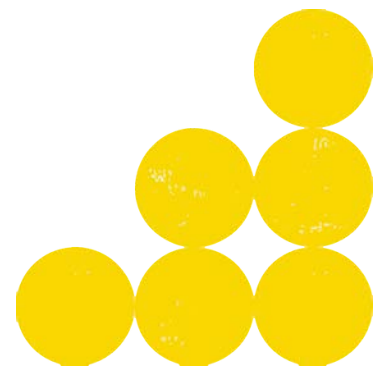
Svi stavovi, mišljenja i zaključci ne odražavaju nužno stav Fondacije nego isključivo autora.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine

Zapis dostupan pod brojem
COBISS.BH-ID 57725446

ISBN 978-9926-8862-1-9

Slobodno smijete: dijeliti – umnožavati,
distribuirati i javnosti priopćavati djelo te
remiksirati – prerađivati djelo.

Sadržaj

Sažetak 3

1. Uvodna razmatranja 4

- 1.1. Pregled postojećih istraživanja o mladima 5
- 1.2. Zašto ovo istraživanje 8

2. Metod istraživanja 10

- 2.1. Problem istraživanja 10
- 2.2. Tematske oblasti 10
- 2.3. Struktura uzorka 12
- 2.4. Instrument 14
- 2.5. Etička pitanja 14

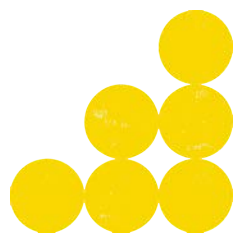
3. Rezultati istraživanja 15

- 3.1. Statistička obrada 15
- 3.2. Statistička obrada dobijenih rezultata 15
- 3.3. Akteri u zagovaranju 22

4. Analiza semantičkih polja u odgovorima na otvoreno pitanje 25

5. Prioriteti rješavanja problema mladih u BiH 26

6. Umjesto zaključka 29

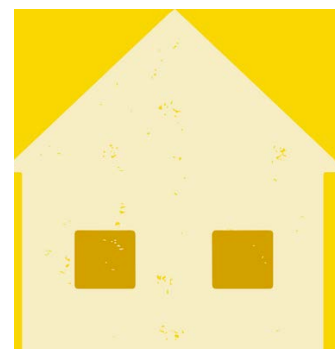

Sažetak

Ovaj rad tretira iskazane potrebe za zagovaračkim inicijativama od interesa za mlade u BiH, tj. njihovim stavovima, motivacijom, izazovima i mogućnostima za uključivanje u procese donošenja odluka koje se tiču njihovih interesa i potreba. Cilj rada je da istraži kako mladi u BiH percipiraju i praktikuju zagovaranje, kao i da identificiraju glavne tematske okvire njihovih potreba za zagovaranjem. Ova studija rađena je kombinacijom više istraživačkih metoda kako bi se stekao uvid u dosadašnje nalaze istraživanja i stečena znanja o potrebama mladih u Bosni i Hercegovini, kao i potrebe za pokretanjem zagovaračkih inicijativa za rješavanje problema s kojima se suočavaju.

Desk istraživanje podrazumijevalo je analizu dostupnih studija i izvještaja o mladima u Bosni i Hercegovini. Cilj istraživanja bio je da se obezbijedi opšti širi kontekst stanja populacije mladih u Bosni i Hercegovini. Za potrebe ove faze, tim SHL Akademije za mlade lidere u civilnom društvu je pregledao službene podatke, publikovane izvještaje i istraživanja. Zatim je kreirana anketa u skladu s uočenim problemima u okviru identificiranih 6 ključnih oblasti (Obrazovanje, Zdravstvo, Politike prema mladima, Poticanje zaposlenja mladih, Mobilnost i društveni život mladih i Stambene politike), a zatim je sprovedeno i pilot istraživanje. Nakon toga je prikupljanje provedeno u online okruženju, a rezultati koji su dobijeni su anonimizirani.

Rad se oslanja na teorijski okvir koji kombinuje koncepte političke participacije, građanskog društva i zagovaranja te na empirijske podatke dobijene anketnim istraživanjem. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 1009 ispitanika, u dobi 16-30 godina. Rezultati istraživanja pokazuju da mladi u BiH imaju nizak nivo političke participacije i zagovaranja te da su nezadovoljni svojim uticajem na donošenje odluka. Također, rezultati ukazuju na to da su mladi u BiH motivisani za zagovaranje uglavnom iz altruističkih razloga te da imaju pozitivan stav prema zagovaranju kao načinu promocije njihovih prava i interesa.

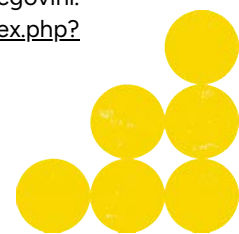
1. Uvodna **razmatranja**

Prema popisu stanovništva provedenom 2013. godine, u Bosni i Hercegovini živi 773.850 mladih starosne dobi od 15 do 30 godina. Drugim riječima, 21,91% populacije čine mladi. Prema informacijama dostupnim na mrežnoj stranici Komisije/Povjerenstva za koordinaciju pitanja mladih Bosne i Hercegovine unutar Ministarstva civilnih poslova[1], obrazovanje, zajedno sa zapošljavanjem, privredom i stručnim osposobljavanjem, predstavlja ključni faktor određivanja ekonomske i društvene situacije mladih te je istaknut kao temeljni element politike za mlade. Ključni izazovi u ovoj oblasti uključuju lošu povezanost obrazovnog sistema s tržištem rada, nedostatak praktične komponente u obrazovanju, visoku stopu nezaposlenosti, neusklađenost s potrebama tržišta rada, kašnjenje u provođenju obrazovnih reformi te nedostatak politike razvoja ljudskih potencijala.

Nezaposlenost slijedi kao ozbiljan problem među mladima u zemlji, s više od 60% nezaposlenih, a unutar toga 13,4% je nezaposleno kraće od 12 mjeseci, dok polovica nezaposlenih čeka posao duže od 2 godine, a petina više od 5 godina. Zdravlje mladih u Bosni i Hercegovini suočava se s brojnim izazovima, uključujući posljedice rata, loše životne uvjete, zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, alkohola i duhanskih proizvoda, mentalne probleme, nedostatak tjelesne aktivnosti, vršnjačko nasilje i nedostatak informacija o spolnom i reproduktivnom zdravlju. Oko 10% mladih nema zdravstveno osiguranje. Mladi u Bosni i Hercegovini predstavljaju ranjivu skupinu, često bliže siromaštvu od odraslih, a oni koji nisu nastavili školovanje nakon osnovne škole imaju visok postotak siromaštva, dosežući 57%.

Mladi povratnici i druge ranjive skupine, poput mladih s poteškoćama u razvoju, Roma i drugih manjina te mladih samohranih roditelja, također su pogođeni siromaštvom. Strateški prioriteti socijalne politike uključuju usklađivanje standarda, propisa i politika, uspostavu institucionalnog okvira, poboljšanje učinkovitosti socijalnih usluga te razvoj dugoročne stambene politike. U Bosni i Hercegovini, mladi su još uvijek nedovoljno uključeni, s tek 5% članova udruženja mladih, 6% u političkim strankama i 1% u predstavničkim tijelima mladih. Izazovi s kojima se mladi suočavaju uključuju nedostatak zakonodavstva, pristupa programima, transparentnosti u dodjeli javnih sredstava, nedostatak prostora za mlade, nisku razinu rada s mladima te općenito nizak stepen participacije mladih u društvu Bosne i Hercegovine. Glavni izazovi u domeni kulture i sporta za mlade obuhvaćaju pravne poremećaje, nedostatak strategije za razvoj kulture i sporta, nepostojanje programskog pristupa, nedostatak adekvatnih institucionalnih kapaciteta, lošu koordinaciju između različitih razina/institucija.

[1] Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Komisija za koordinaciju pitanja mladih u Bosni i Hercegovini. Podaci o mladima u BiH. Dostupno na: http://www.mladi.gov.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=46&lang=en [Pristupljeno 27.11.2023]

1.1. Pregled postojećih istraživanja o mladima

Istraživanje "Glasovi mladih" (Voices of Youth - VoY)[2] provedeno je u okviru projekta "Dijalog za budućnost", koji provode UNDP, UNICEF i UNESCO u partnerstvu s Predsjedništvom Bosne i Hercegovine, objavljeno je u maju 2016. godine. Kvantitativno istraživanje, u formi ankete, sprovedeno je kroz reprezentativni uzorak od 2016 mladih uključujući i ukupno 224 mladih osoba koje pripadaju ranjivim kategorijama (pripadnici romske zajednice i mladi s poteškoćama) u dobi od 15 do 30 godina, te kvalitativno koje se provodilo u vidu fokus grupa u Sarajevu, Mostaru i Banja Luci. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu za hitnim uspostavljanjem mehanizama i trajnih rješenja kako bi se poboljšao ukupni položaj mladih u zemlji. Materijalno blagostanje ima ključnu ulogu u statusu mladih, a ekonomska pozicija izravno utječe na njihove planove, percepcije i zadovoljstvo. Prema rezultatima ovog istraživanja, nezaposlenost je glavni problem mladih, prate ga neriješeno stambeno pitanje i materijalno-ekonomska nesamostalnost. Unatoč tim izazovima, primijećeni su pozitivni trendovi u odnosu na istraživanje koje je prethodilo (2011./2012. godine) te su mladi percipirali vlastiti standard kao osrednji, ali je percepcija skorije budućnosti bila pozitivnija u usporedbi s prethodnim razdobljem.

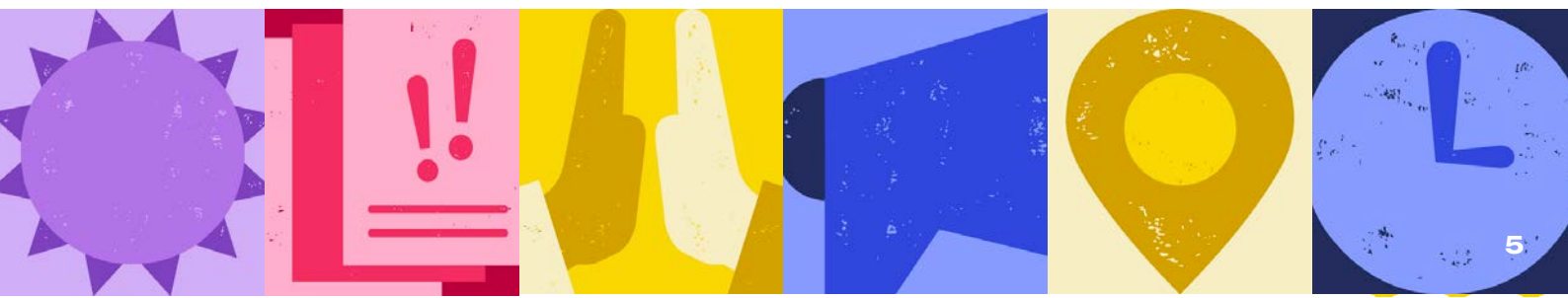
Prema reprezentativnom istraživanju mladih od 18 do 29 godina objavljenog u novembru 2021. godine i provedenog od strane Populacijskog fonda Ujedinjenih naroda (UNFPA) [3], gotovo 47% mladih u Bosni i Hercegovini razmatra privremeno ili trajno napuštanje zemlje, a oko 23.000 mladih (4%) planiralo se iseliti do kraja 2022. godine. Glavni motivi za odlazak su nepovoljni socioekonomski uslovi, velika nezaposlenost mladih, nedostatak kvalitetnih javnih usluga, demotivirajuće okruženje, nedostatak prilika za lični rast i profesionalni razvoj, nepovjerenje u javne institucije i sistemska korupcija. Istraživanje naglašava važnost poboljšanja prilika za mlade kako bi se spriječilo masovno iseljavanje i starenje stanovništva, ističući da su kretanja ljudi prirodna, ali oni ne bi trebali biti prisiljeni da napuštaju svoje zemlje. Shodno tome, predviđa se pad stanovništva BiH na ispod 1,6 miliona do 2070. godine. Ovo istraživanje su proveli istraživački instituti proMente i Ipsos, a uzorak je bio 5001 mladih ljudi od 18 do 29 godina te je ono dio prikupljanja informacija za izradu Vizije mladih do 2030. u BiH koja treba ponuditi strateški smjer i mjere politika poboljšanja položaja mladih.

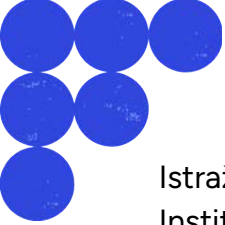
[2] Đipa, D. et al. Glasovi mladih: istraživanje o mladima u BiH: Konsolidirani izvještaj kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja, UNDP, UNICEF, UNESCO: Sarajevo, 2016. Dostupno na:

<https://www.unicef.org/bih/izvje%C5%A1taji/glasovi-mladih> [Pristupljeno 27.11.2023]

[3] UNFPA. Zbog loše kvalitete života, gotovo polovina mladih u Bosni i Hercegovini razmišlja o iseljavanju, pokazuje istraživanje UNFPA. UNFPA: Sarajevo, 2021. Dostupno na:

<https://ba.unfpa.org/bs/news/zbog-lo%C5%A1e-kvalitete-%C5%BEivota-gotovo-polovina-mladih-u-bosni-i-hercegovini-razmi%C5%A1lja-o-iseljavanju> [Pristupljeno 27.11.2023]

Istraživanje o mladima i omladinskom sektoru u BiH iz 2021. godine sprovedeno od Instituta za razvoj mladih KULT[4] pokazuje da više od 50% mladih izražava želju za napuštanjem zemlje. Ovo istraživanje, koje je obuhvatilo preko 10 tematskih oblasti, uključujući obrazovanje, rad, zdravstvo i migracije te je uključivalo 3132 ispitanika u dobi od 15 do 30 godina, pokazuje visok interes mladih za napuštanjem zemlje, pri čemu je 12,1% već poduzelo konkretne korake u tom smjeru. Prioriteti mladih u narednih 5 godina bili su zapošljavanje i obrazovanje, dok više od 65% mladih živi sa roditeljima/starateljima, a 40% mladih izjavilo je da je član njihove uže porodice napustio zemlju u posljednjih 7 godina. Nezadovoljstvo reakcijom nadležnih organa na pandemiju koronavirusa izraženo je u različitim sektorima, iako je najmanje negativno ocijenjena reakcija zdravstvenog sektora. Mladi pripadaju grupi najaktivnijih korisnika društvenih mreža, među kojima je najpopularnija i najčešće korištena Instagram (80,4%). Studija o mladima 2018.[5] provedena od strane Friedrich Ebert Stiftung, predstavlja empirijsko istraživanje mladih ljudi u Bosni i Hercegovini, nudeći analitički uvid u njihove stavove, razmišljanja i vrijednosti u kontekstu ključnih pitanja bh. društva prema podacima prikupljenim istraživačkim radom na terenu. Studija analizira mlade ljude u pogledu slobodnog vremena, životnog stila, vrijednosti, religije, povjerenja, odnosa s obitelji i prijateljima, mobilnosti, obrazovanja, zapošljavanja i politike. Kroz konkretna ispitivanja i analize, pruža preporuke za promjene u stavovima mladih u bh. društvu te razvoj politika usmjerenih prema mladima u zemlji. Konkretno, u usporedbi s negativnim pokazateljima iz ankete provedene 2014. godine, loš položaj i uvjeti mladih za život su kontinuirani te je prema podacima nezaposlenost mladih iznosila oko 60%, a situacija je posebno teška za one koji čekaju posao duže od dvije godine. Masovni odlazak mladih iz zemlje rezultira smanjenjem potencijalnog nataliteta i starenjem društva. Kvaliteta života mladih nije se poboljšala, a nedostatak interesa za političko i društveno sudjelovanje predstavlja izazov. Preporuke za poboljšanje uključuju uspostavu centara za mlade, reformu obrazovnih programa, jačanje građanskog odgoja, podršku porodici, stvaranje pozitivnog društvenog okruženja i integraciju potreba tržišta rada u obrazovne politike. Osim toga, naglašena je i važnost promocije pozitivnih društvenih promjena kako bi se potakao ostanak mladih u zemlji.

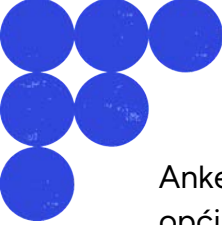
Istraživanje provedeno od strane USAID/BiH, putem Aktivnosti podrške praćenju i evaluaciji (MEASURE II)[6], analizira percepcije mladih u Bosni i Hercegovini o različitim aspektima društva. Nacionalno istraživanje mladih (NYS-BiH) obuhvaća teme poput međuetničkih odnosa, političkog sudjelovanja, društvene uključenosti, medijske potrošnje, digitalne pismenosti, migracijskih namjera i zapošljavanja.

[4] Mreža mira. Nakon 13 godina provedeno sveobuhvatno istraživanje o mladima u BiH: Više od 50% mladih želi napustiti državu. Dostupno na: <https://www.mreza-mira.net/vijesti/ljudska-prava/nakon-13-godina-provedeno-sveobuhvatno-istrazivanje-o-mladima-u-bih-vise-od-50-mladih-zeli-napustiti-drzavu/> [Pristupljeno 27.11.2023]

[5] Turčilo, Lejla, et al. Studija o Mladima: Bosna i Hercegovina: 2018/2019. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2019, p. 68, Dostupno na: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15288.pdf>. [Pristupljeno 27.11.2023]

[6] USAID/ American Institutes for Research (AIR). MONITORING AND EVALUATION SUPPORT ACTIVITY II (MEASURE II): National Youth Survey in Bosnia and Herzegovina 2022: Final Report.

Dostupno na: <https://www.usaid.gov/bosnia-and-herzegovina/reports/national-youth-survey-BIH-2022> [Pristupljeno 27.11.2023.]

Anketirano je 3000 mladih ljudi uživo, u periodu od juna do septembra 2022. u 118 općina u FBiH, RS-u i Brčko Distriktu. Rezultati istraživanja ukazuju na ključne probleme s kojima se mladi u Bosni i Hercegovini suočavaju, pri čemu je nezaposlenost identificirana kao najvažniji problem (48% ispitanika), dok je korupcija navedena od strane 33%. Kada je u pitanju povjerenje u institucije i organizacije, mladi su najviše povjerenja iskazali prema vjerskim institucijama (42%), dok najniže povjerenje imaju u državne institucije (17%) i javne medije (15%). Značajan broj mladih (81%) očekuje društvenu zaštitu od kriminalnih ili terorističkih aktivnosti. Dakle, veoma je istaknut pesimizam među mladima, posebno u pogledu zapošljavanja i korupcije. Unatoč blagom porastu građanskog angažmana, većina mladih nije zainteresirana za političke i društvene teme, izražavajući nisko povjerenje u političke stranke i organizacije civilnog društva. Iako je u odnosu na 2018. godinu manja zainteresiranost mladih za iseljavanje, oni koji jesu su mnogo odlučniji i spremniji za taj korak te su glavne motivacije bolje plate, poslovni i životni uslovi i prilike. Međuetničko povjerenje među mladima se povećalo, ali je još uvijek relativno nisko, a etnička pripadnost i medijska potrošnja često oblikuju stavove mladih u značajnoj mjeri. Odnosi prema LGBTQI+ osobama, migrantima i Romima obilježeni su diskriminacijom. Većina ispitanika podržava jednakost spolova i ženska prava, ali ima predrasude prema osobama s invaliditetom.

1.2. Zašto ovo istraživanje

Istraživanje zagovaranja je istraživanje koje portretira potrebe mladih ljudi u Bosni i Hercegovini u 6 tematskih oblasti:

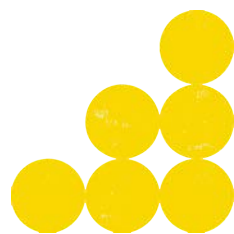
- Obrazovanje
- Zdravstvo
- Politike prema mladima
- Poticanje zaposlenja mladih
- Mobilnost i društveni život mladih
- Stambene politike

Osim navedenih oblasti i identifikacije problema o kojima najviše razmišljaju mlade osobe, ostavljen je prostor i za oblasti, odnosno teme koje nisu prethodno navedene, a za koje mladi smatraju da su bitne u ponuđenom otvorenom pitanju u anketnom upitniku.

Koji problemi su za njih najveći, koje oblasti su prioritetne i zahtijevaju posebnu pažnju, na koji način smatraju da se određene stvari mogu poboljšati te šta je to za šta žele da se zagovara u budućnosti su neka od krucijalnih pitanja koja su postavljena u formi ankete. Nedostatak potpunog uvida, odnosno odgovora na spomenuta pitanja je inicirao prvenstveno ideju, a zatim i implementaciju ovog istraživanja.

Istraživanje je provedeno od strane šest polaznika Akademije za mlade lidere u civilnom društvu koja je edukacijski program omladinske fondacije Schüler Helfen Leben. Akademija za mlade lidere u civilnom društvu predstavlja edukacijski program koji je pokrenut 2016. godine zbog prepoznatih nedostataka u civilnom sektoru, kako bi osnažio i obrazovao mlade ljude koji imaju potencijal da postanu „ambasadori promjene“. Iskustva stečena tokom realizacije programa su pridonijela tome da se program od svog početka pa do danas unapređivao i mijenjao kako bi pristup obrazovanju mladih ljudi bio što inovativniji i kvalitetniji.

Tokom pohađanja dvogodišnjeg programa Akademije učesnici, odnosno polaznici prolaze kroz pažljivo odabran i osmišljen sadržaj koji se sastoji od predavanja i simulacija, grupnih i individualnih zadataka, studijskih posjeta i razgovora s inspirativnim gostima, pisanja istraživačkih radova, realizacije vlastitih i zajedničkih projekata te dvomjesečne prakse u organizacijama. Program predavanja je podijeljen u 12 tematskih modula, među kojima su cjeline poput aktivizma, ličnog razvoja, medijske pismenosti, političkog i ekonomskog razvoja, društvenih istraživanja i slično. Upravo u sklopu zajedničkih projekata, dio polaznika se odlučio za Istraživanje zagovaranja.

Schüler Helfen Leben je omladinska fondacija koja je svoj angažman u Bosni i Hercegovini započela 1993. godine kada su učenici iz Njemačke odlučili da na određeni način pomognu građanima Bosne i Hercegovine i Hrvatske, ali prvenstveno učenicima. Tada se to ogledalo u prikupljanju pomoći i kupovini školskog pribora, obnovi vrtića i škola, ali i po završetku ratnih dejstava nisu prestali da pomažu. SHL fondacija kroz svoj rad teži stvaranju boljih uslova za mlade u Bosni i Hercegovini, razvijanju njihovih kapaciteta i stvaranju prilika za njihov napredak. Sadržaj programa je šarolik, od razmjena učenika između škola u BiH i škola iz Njemačke, preko omladinskog obrazovanja i omladinske politike, pa sve do SHL Akademije za mlade lidere u civilnom društvu.

2. Metod istraživanja

2.1. Problem istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi glavne ciljeve i interesna pitanja za mlade u Bosni i Hercegovini. Ovaj problem istraživanja podstiče identifikaciju i razumijevanje prioriteta i interesa mladih u Bosni i Hercegovini u vezi sa zagovaranjem određenih pitanja ili ciljeva. Shodno tome, ovo istraživanje može da pomogne u oblikovanju politika, programa i inicijativa koje bolje odgovaraju potrebama mladih te im poslužiti kao podrška za aktivno učešće u društvenim i političkim procesima.

2.2. Tematske oblasti

Mladim ljudima u ovom istraživanju priloženi su izbori iz tematskih oblasti koje bi trebale predstavljati sveobuhvatni pregled života u bosanskohercegovačkom društvu. Svaka tematska oblast nastoji unutar navedenih opcija prikazati sve one probleme koji se pod razumnom pretpostavkom mogu riješiti zagovaračkom kampanjom te su koncizni i konkretni. U pitanjima otvorenog tipa, učesnici istraživanja su imali mogućnost da dopišu i neki problem koji su identifikovali, a koji potencijalno nije obuhvaćen tematskim oblastima u upitniku.

Oblasti obuhvaćene u ovom istraživanju su:

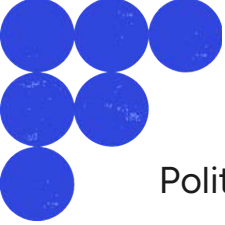
Obrazovanje

Rezultat je brojnih anketa i istraživanja to da je obrazovanje jedan od najvećih problema za mlade ljude u Bosni i Hercegovini. Premda problema u obrazovanju ima puno i oni variraju od sistematskih do individualnih, kroz ovo pitanje smo dobili jasan odgovor o tome koje probleme mladi ljudi vide kao prioritetne.

Zdravstvo

Zdravstveni sektor u Bosni i Hercegovini suočava se s brojnim izazovima koji utiču na sve njegove korisnike, što obuhvata i mlade. Ovo ukazuje na potrebu za dodatnim unapređenjem infrastrukture i resursa kako bi se ojačao sistem zdravstvene zaštite u zemlji.

Politike prema mladima

(Ne)ravnoteže između potreba mladih pojedinaca i ciljeva društva kao cjeline, odnosno neprepoznavanje potreba mladih na različitim nivoima vlasti, neprimjenjivanje postojećih zakona o mladima (Zakon o mladima FBiH, Zakon o omladinskom organizovanju RS, Zakon o mladima BD) i strategija prema mladima. Mladi kao kategorija nisu prepoznati u dovoljnoj mjeri, da bi se jačao njihov uticaj na odluke, aktivno i dosljedno podsticali njihovi kapaciteti i omogućavale im se adekvatne prilike, prava i prostor.

Poticanje zaposlenja mladih

Zaposlenje mladih je društveni problem koji objedinjuje probleme obrazovanja i industrije u jedan kolosalni problem koji je najčešće pretežak za riješiti prosječnoj mladoj osobi.

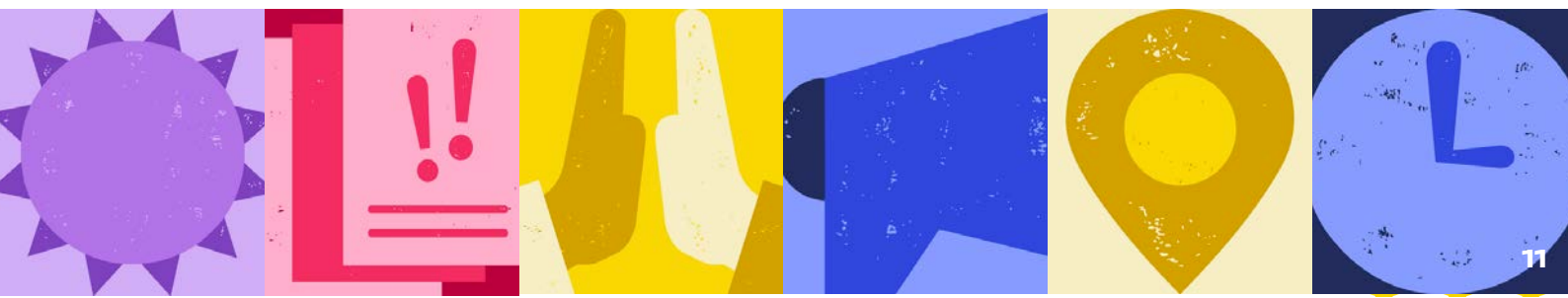
Mobilnost i društveni život mladih

Mobilnost mladih je problem koji se prožima kroz sve sfere omladinskog života te za svaku mladu osobu predstavlja fundamentalan problem. Od gradskog prevoza do ekscurzija, postoji puno područja u kojima mobilnost, odnosno manjak iste predstavlja značajan izazov.

Stambene politike

Bila to kupovina prvog stana ili relokacija mladih ljudi u potrazi za poslom, stambena politika predstavlja iznimno važan dio života mnogih mladih ljudi te je razumno postavljati bitna pitanja vezana za iskorak u samostalni život.

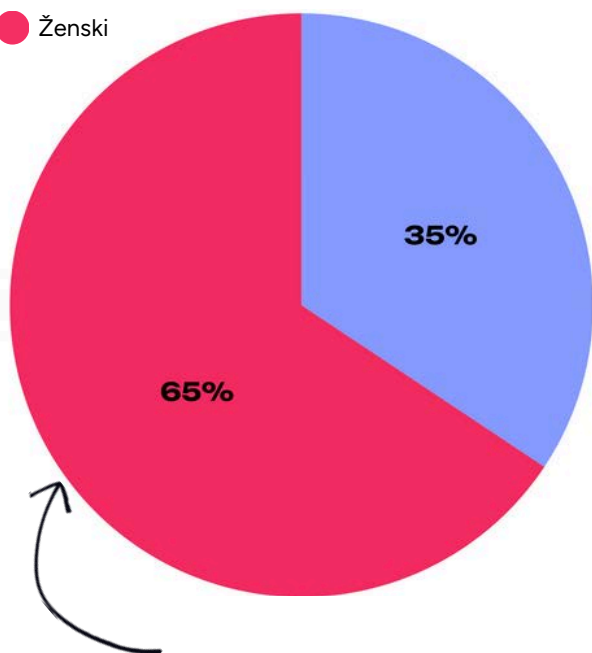
Formulacija pitanja i ponuđenih odgovora u formiranju ključnih pitanja ovog istraživanja sprovedena je uzimajući u obzir brojne faktore koji mogu utjecati na razumijevanje pitanja i ponuđenih opcija. Najveći izazov bio je formulacija stavki tako da budu jasne i razumljive ispitanicima, uzimajući u obzir potencijalno ograničeno razumijevanje struktura institucija nadležnih za donošenje promjena u poljima navedenih tematskih oblasti. Tematske oblasti, u tom smislu, predstavljaju koherentnu cjelinu koja na najbolji mogući način razlaže sve relevantne probleme s kojim se mladi ljudi susreću u bosanskohercegovačkom društvu.

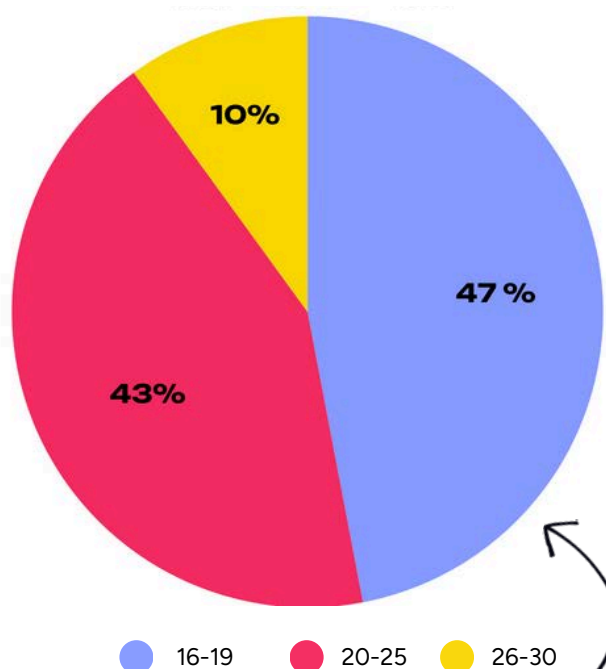
2.3. Struktura uzorka

Istraživanje se provodilo tokom avgusta 2023. godine na reprezentativnom uzorku od 1009 ispitanika, od toga 655 ženskih ispitanika (65%). Mladi su ravnomjerno podijeljeni u tri starosne grupe: od 16 do 19 godina, od 20 do 25 godina i od 26 do 30 godina. Najviše ispitanika, njih 474, je tokom provođenja istraživanja bilo u kategoriji od 16 do 19 godina, zatim 430 ispitanika u kategoriji od 20 do 25 godina, dok je u kategoriji od 26 do 30 godina bilo 105 ispitanika.

● Muški
● Ženski

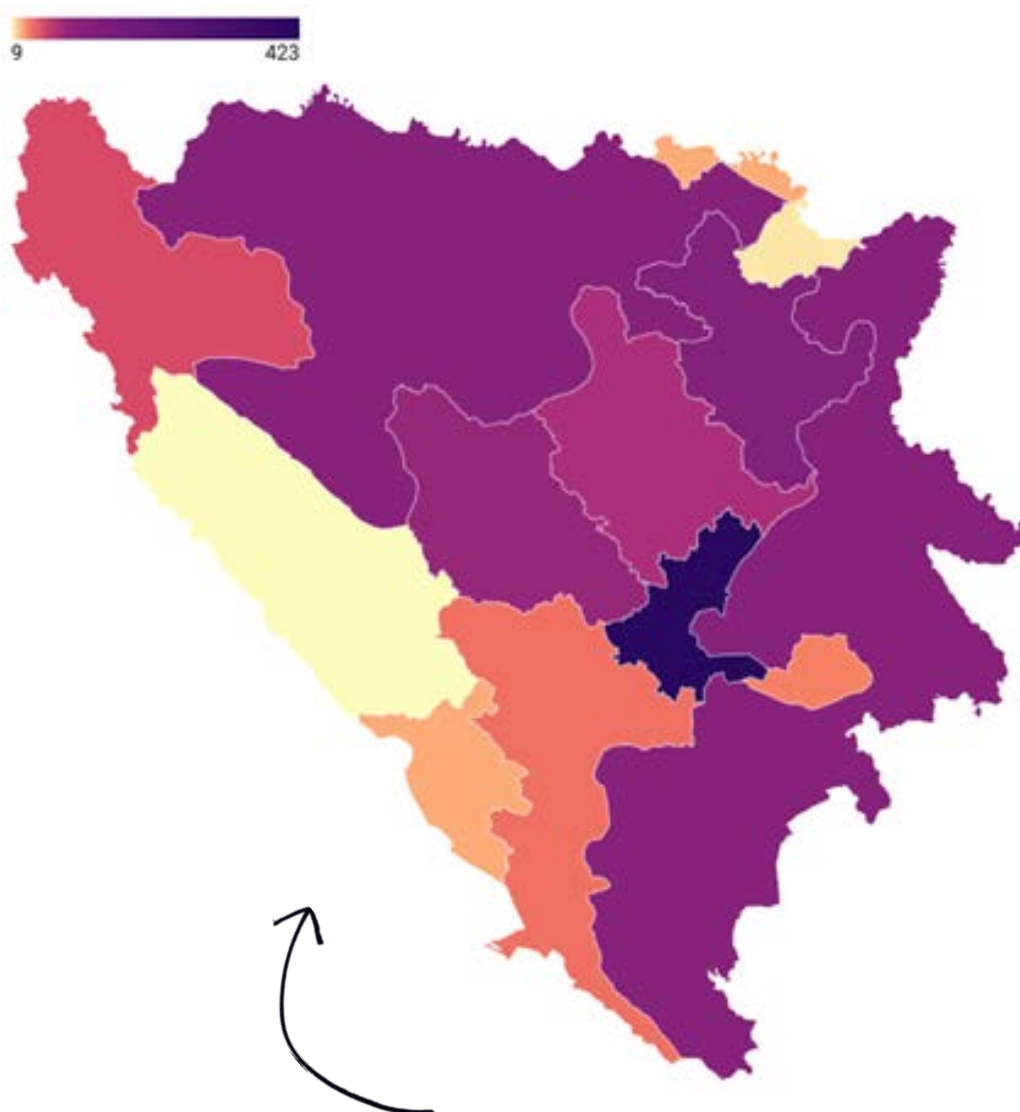
Grafikon 2 Rodna struktura ispitanika

Grafikon 1 Dobna struktura ispitanika

Rodna distribucija među ispitanicima pokazuje blagu prednost mladih žena, koje čine 65% uzorka. Nasuprot tome, mladići čine 35% ispitanika u istraživanju.

U uzorku je 423 ispitanika iz Kantona Sarajevo, odnosno 42%; 121 ispitanik iz Tuzlanskog kantona, odnosno 12%; 87 ispitanika iz Srednjobosanskog kantona, odnosno 9%; 77 ispitanika iz Zeničko-dobojskog kantona, odnosno 8%; 52 ispitanika iz Unsko-sanskog kantona, odnosno 5%; 48 ispitanika iz Banjalučke regije, odnosno 5%; 38 ispitanika iz Hercegovačko-neretvanskog kantona, odnosno 4%; 34 ispitanika iz Bosansko-podrinjskog kantona, odnosno 3%; 27 ispitanika iz Sarajevsko-zvorničke regije, odnosno 3%; 24 ispitanika iz Posavskog kantona, odnosno 2%; 24 ispitanika iz Zapadnohercegovačkog kantona, odnosno 2%; 18 ispitanika iz Dobojsko-bijeljinske regije, odnosno 2%; 14 ispitanika iz Trebinjsko-fočanske regije, odnosno 1%; 13 ispitanika iz Brčko distrikta, odnosno 1%; 9 ispitanika iz Kantona 10, odnosno 1%.

Grafikon 3 Geografska zastupljenost ispitanika

2.4. Instrument

Prvi dio instrumenta čini sociodemografski upitnik. Tu su pitanja koja se tiču spola ispitanika, starosne dobi, kantona/regije/distrikta stanovanja. Anketa dalje sadrži ponuđenih 6 oblasti (obrazovanje, zdravstvo, politike prema mladima, poticanje zaposlenja mladih, mobilnost i društveni život mladih, stambene politike) u okviru kojih su mladi birali nekoliko pod-oblasti koje su im prioritete za zagovaranje. U prvoj oblasti "obrazovanje", mladi su od 14 ponuđenih odgovora birali 5 najznačajnijih po njihovom mišljenju; u drugoj oblasti "zdravstvo" su od 7 ponuđenih odgovora birali 3 najznačajnija po njihovom mišljenju; u trećoj oblasti "politike prema mladima" su od 6 ponuđenih odgovora birali 3 najznačajnija po njihovom mišljenju; u četvrtoj oblasti "poticanje zaposlenja mladih" su od 4 ponuđena odgovora birali 2 najznačajnija po njihovom mišljenju; u petoj oblasti "mobilnost i društveni život mladih" su od 7 ponuđenih odgovora birali 3 najznačajnija po njihovom mišljenju i u šestoj oblasti "stambene politike" su od 5 ponuđenih odgovora birali po 2 najznačajnija po njihovom mišljenju. Anketa sadrži i jedno pitanje otvorenog tipa, kao i 3 pitanja u okviru kojih su ispitanici na raspolaganju imali i opciju "drugo" gdje su mogli da dodatno dopišu svoj odgovor, ukoliko nije bio ponuđen. Time je otvorena mogućnost da mladi dodatno identificiraju probleme na lokalnom, kantonalnom, regijskom ili državnom nivou s kojima se njihovi vršnjaci suočavaju.

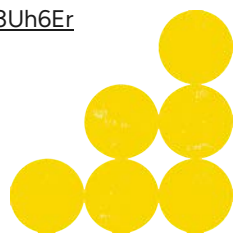
2.5. Etička pitanja

Učešće u istraživanju je bilo dobrovoljno. Tokom provedbe ovog istraživanja ispoštovane su procedure za primjenu etičkih standarda u istraživanju, evaluaciji, prikupljanju i analizi podataka putem stroge primjene vodećih načela navedenih u odjeljcima 6-8 Postupka, utemeljenih u Helsinškoj deklaraciji (1964.)[7], Izvještaju iz Belmonta o etičkim načelima i smjernicama za zaštitu ljudskih sudionika istraživanja (1979.)[8], Konvenciji o pravima djeteta (1989.), UNEG-ovim etičkim smjernicama za evaluaciju (2020.), IASC-ovim obvezama prema pogođenim osobama i principima odgovornih podataka za djecu (7 P-a). Također tokom istraživanja ispoštovane su odredbe Zakona o zaštiti ličnih podataka (Službeni glasnik BiH br. 49/06, 76/11 i 89/11.)[9]. Također, nisu se prikupljali ni obrađivali lični podaci koji mogu direktno identifikovati pojedinca (npr. ime, datum rođenja) ili kombinacije tih podataka koje bi omogućile identifikaciju pojedinca. Ni jedan pojedinačni učesnik ne može biti identificiran, direktno ili indirektno, posebno putem: i) identifikatora kao što su ime, identifikacioni broj, audiovizuelni materijali, podaci o lokaciji, onlajn identifikator; ii) jednog ili više faktora koji su specifični za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet pojedinca.

[7] World Medical Association. (2013). Declaration of Helsinki: Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects«. JAMA. 310 (20): 2191–2194

[8] The National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research. The Belmont Report. Dostupno na: https://www.hhs.gov/ohrp/sites/default/files/the-belmont-report-508c_FINAL.pdf [Pristupljeno 27.11.2023]

[9] Zakon o zaštiti ličnih podataka (Službeni glasnik BiH br. 49/06, 76/11 i 89/11.). Dostupno na: <http://bit.ly/43Uh6Er> [Pristupljeno 27.11.2023]

3. Rezultati istraživanja

Ovo istraživanje se bavi perspektivama i prioritetima današnjih mladih u različitim oblastima, uključujući obrazovanje, zdravlje, omladinske politike, zapošljavanje, mobilnost, stanovanje i institucionalnu komunikaciju. Mladi glasovi, često nedovoljno zastupljeni, nude vrijedan uvid u oblikovanje politika i podsticanje društvenog razvoja. Rezultati ovog istraživanja pisani su u nastavku, zajedno sa glavnim zaključcima rezultata po tematskim oblastima.

3.1. Statistička obrada

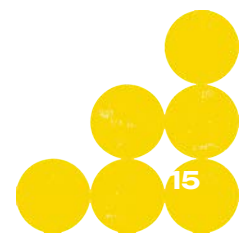
Podaci su prikupljeni kroz agregatni online sistem za prikupljanje anketnih podataka (Microsoft Forms). Svi podaci su nakon prikupljanja modelirani i obrađeni koristeći deskriptivnu statistiku. Lični podaci za identifikaciju se nisu prikupljali o sudionicima. Podaci dobiveni kroz pitanje s otvorenim odgovorom su obrađeni koristeći softver MAXQDA namijenjen za kvalitativnu obradu teksta, odnosno po izvršenoj transkripciji tekstualne datoteke učitane su u softver za kvalitativnu analizu teksta (MAXQDA).

Svi odgovori su transponirani u odgovarajuće kodove te se za svaku temu/oblast koja se u toku obrade pokazala kao značajna, dodijeljen poseban kod, što je u konačnici omogućilo efikasnije interpretiranje nalaza koristeći metodu analize sadržaja.

3.2. Statistička obrada dobijenih rezultata

Obrazovanje

Istraživanje je obuhvatilo stavove mladih o različitim aspektima obrazovanja, identificirajući ključne teme za zagovaranje. U oblasti obrazovanja, najvažniji prioritet mladih pojedinaca je promocija i zalaganje za stipendiranje djece slabijeg imovinskog stanja, odnosno njih 73,34% izrazilo je potrebu za zagovaranjem uvođenja stipendija kako bi podržalo školovanje djece slabog imovnog stanja. Njih 54,01% zagovara poboljšanja za djecu s poteškoćama u razvoju, uključujući pristup nastavnim sredstvima i asistentima u nastavi. Također, 43,01% podržava uvođenje besplatnih obroka u školama, naglašavajući važnost pravilne prehrane u obrazovanju. Neki od važnih nalaza uključuju i podršku za kontinuiranu opskrbu škola higijenskim proizvodima (42,62%) te zagovaranje za fizičku pristupačnost objektima obrazovnih institucija osobama s invaliditetom (39,54%). Ovi rezultati ukazuju na potrebu za inkluzivnošću, pravilnom prehranom, higijenom te povezanošću obrazovanja s potrebama tržišta rada, što mladi prepoznaju kao ključne aspekte unapređenja obrazovnog sistema.

Zagovaračke inicijative u obrazovanju	n	%
Zagovaranje za uvođenje stipendija za školovanje djece slabog imovnog stanja	740	73,34
Zagovaranje za obezbjeđivanje adekvatnih uslova za školovanje djece s poteškoćama u razvoju, s oštećenjem vida, sluha, i sl. (na primjer dostupnost nastavnih sredstava ili asistenata za osobe oštećenog vida/sluha)	545	54,01
Zagovaranje za uvođenje asistenata u nastavi za osobe s poteškoćama u obrazovanju (adekvatan tretman i prikladna pomoć i podrška)	540	53,52
Zagovaranje za uvođenje besplatnih obroka u školama	434	43,01
Zagovaranje za kontinuiranu snabdjevenost škola osnovnim higijenskim proizvodima (WC papir, sapun, higijenski ulošci, sredstva za čišćenja i slično)	430	42,62
Zagovaranje za obezbjeđivanje fizičke dostupnosti objektima obrazovnih i srodnih institucija i organizacija (postojanje adekvatnih pomoćnih objekata kao što su prilazne rampe, liftovi i slično, koji osobama s invaliditetom olakšavaju pristup/ulazak/kretanje u pomenutim objektima)	399	39,54
Zagovaranje za bolju administrativnu dostupnost obrazovanju (npr. dijete koje živi u opštini Gradiška, a bliža mu je škola u opštini Laktaši ne može pohađati tu školu, iako u nju može ići pješke, nego iz administrativnih razloga mora ići u školu udaljenu 15 km jer pripada opštini Gradiška)	372	36,87
Zagovaranje za harmonizaciju praktične nastave u školama s potrebama tržišta rada	337	33,40
Zagovaranje za bolju opremljenost školskih i fakultetskih biblioteka knjigama i neknjižnom građom koje su predviđene planom i programom	306	30,33
Zagovaranje za usklađivanje obrazovnih programa obrazovanja odraslih s potrebama tržišta rada	273	27,06
Zagovaranje za obezbjeđivanje uključivanja izbjeglica, migranata i osoba u pokretu u školsko okruženje (integrisanje među vršnjake, obezbjeđivanje prevodilaca kada je potrebno, individualizacija nastave, obezbjeđivanje stručnih timova za procjenu stečenih znanja i kompetencija za osobe u pokretu koje su dijelove obrazovanja završavali u više država)	264	26,16
Zagovaranje za proširenje obima nastave u oblasti osposobljavanja stručnjaka različitih oblasti za rad u nastavnom procesu (npr. inženjeri u stručnim školama koji predaju stručne predmete, nastavnici koji nisu završili studij nastavničkih usmjerenja)	222	22,00
Zagovaranje za povećanje broja subvencioniranih mjesta u predškolskom obrazovanju	93	9,22
Zagovaranje za izradu preventivnog programa prekida srednjoškolskog obrazovanja	90	8,92

Zdravstvo

Rezultati istraživanja o potrebama za zagovaranjem poboljšanja zdravstvene zaštite mladih u Bosni i Hercegovini jasno ukazuju na nekoliko ključnih prioriteta područja. Prvo, većina ispitanika (63,03%) podržava inicijativu za besplatno korištenje primarne i sekundarne zdravstvene zaštite za mlade diljem zemlje. Drugo, postoji značajna potpora (54,11%) za uspostavu online savjetovališta kao anonimnog izvora stručnih savjeta za mlade. Treće, zagovaranje za školske ambulante dobiva snažnu podršku (45,89%), što naglašava važnost integracije zdravstvene zaštite u obrazovne institucije. Dodatno, potrebna je pažnja i podrška stipendijama za specijalizaciju (38,35%) kako bi se potaklo zadržavanje mladih ljekara u manjim sredinama. Automatski prijelaz na stažiranje odmah po završetku studija također je značajan, dobivajući podršku od 37,76% ispitanika. Ovi rezultati pružaju smjernice za konkretne inicijative i aktivnosti zagovaranja kako bi se unaprijedila zdravstvena skrb mladih u zemlji.

Zagovaračke inicijative u zdravstvu	n	%
Zagovaranje za besplatno korištenje primarne i sekundarne zdravstvene zaštite mladima na teritoriji cijele države bez obzira na mjesto boravišta (putovanje, studiranje, prakse unutar države)	636	63,03
Zagovaranje za uspostavu online savjetovališta za djecu i omladinu (u kojem bi mogli anonimno zatražiti savjet i mišljenje stručnih lica)	546	54,11
Zagovaranje za uspostavu školskih ambulanti	463	45,89
Zagovaranje za uvođenje stipendija za specijalizaciju svršenih studenata medicinskih nauka u mjestu prebivališta (stimuliranje kroz dodjele specijalizacije mladim ljekarima koji odlaze u manje sredine)	387	38,35
Zagovaranje za uvođenje automatskog prelaska na stažiranje u zdravstvenim ustanovama odmah po okončanju studija medicinskih nauka (medicina, zdravstvene studije, farmacija, i sl.)	381	37,76
Zagovaranje za produženje obaveznog zdravstvenog osiguranja za mlade koji završe srednje obrazovanje, a ne nastave visoko obrazovanje sa sadašnjih dvije godine na pet godina	335	33,20
Zagovaranje za uvođenje Youth Friendly Inicijative koja bi u sistemu primarne zdravstvene zaštite osigurala preventivne zdravstvene usluge koje mogu imati značajan uticaj na neposredno i doživotno zdravlje adolescenata smanjenjem rizičnog ponašanja i sprječavanjem negativnih zdravstvenih ishoda	279	27,65

Politike prema mladima

Rezultati istraživanja o potrebama za zagovaranjem politika usmjerenih na mlade u Bosni i Hercegovini identificiraju ključne aspekte za unaprjeđenje položaja mladih u društvu. Najveća podrška dolazi za priznavanje volonterskog angažmana mladih kao relevantnog radnog iskustva (70,07%), ukazujući na važnost integracije volonterskih aktivnosti u proces obrazovanja i tržište rada. Također, naglašava se potreba za povećanjem budžetskih izdvajanja (58,97%) kako bi se ojačali kapaciteti omladinskih udruženja, potičući njihovu aktivnu ulogu u društvenim promjenama. Zagovaranje za izgradnju i održavanje javnih prostora za mlade na lokalnom nivou (54,41%) dodatno naglašava važnost stvaranja inkluzivnih okruženja. Rezultati također pokazuju potrebu za odgovornim radom Komisije za koordinaciju pitanja mladih (41,23%) te usklađivanje s preporukama Evropske komisije u kreiranju i provedbi politika prema mladima (38,45%). Nastojanja za izdvajanje od 7 do 10% budžeta lokalne zajednice za mlade također dobivaju podršku (36,87%), ukazujući na potrebu za konkretnim zakonskim mjerama koje će osigurati financijsku podršku mladima na lokalnom nivou. Ovi rezultati pružaju smjernice za daljnje zagovaranje politika usmjerenih na mlade u Bosni i Hercegovini, s ciljem stvaranja održivog okvira podrške njihovom aktivnom sudjelovanju u društvu.

Zagovaranje za politke usmjerene na mlade	n	%
Zagovaranje za priznavanje volonterskog angažmana mladih u smislu priznavanja kao relevantnog radnog iskustva/vještina/kompetencija u procesu obrazovanja ili uključivanja u tržište rada	707	70,07
Zagovaranje za veća budžetska izdvajanja za jačanje ljudskih, tehničkih i administrativnih kapaciteta omladinskih udruženja	595	58,97
Zagovaranje za izgradnju i održavanje javnih prostora za mlade na lokalnom nivou	549	54,41
Zagovaranje za odgovoran, efikasan i transparentan rad Komisije za koordinaciju pitanja mladih u Bosni i Hercegovini	416	41,23
Zagovaranje za kreiranje i provođenje politika prema mladima u Bosni i Hercegovini a u skladu s preporukama Direktorata za obrazovanje, mlade, sport i kulturu Evropske komisije	388	38,45
Zagovaranje za implementaciju zakonskih odredbi koje predviđaju izdvajanje od 7 do 10% od ukupnog budžeta lokalne zajednice za mlade	372	36,87

Poticanje zaposlenja mladih

Rezultati istraživanja o potrebama za zagovaranjem poticanja zaposlenja mladih u Bosni i Hercegovini pružaju uvid u ključne strategije koje bi mogle značajno poboljšati perspektive mladih na tržištu rada. Zagovaranje za uvođenje plaćene prakse za stručne škole dobiva snažnu podršku, s udjelom od 66,30%, što ukazuje na prepoznavanje važnosti stjecanja praktičnih vještina i iskustava učenicima stručnih škola prije ulaska na tržište rada. Također, zagovaranje za budžetska izdvajanja namijenjena poticajima poslodavcima za zapošljavanje mladih (48,76%) i poticajima za samozapošljavanje mladih (42,52%) sugerira potrebu za finansijskim poticajima koji bi potaknuli zapošljavanje i poduzetništvo među mladima. Dodatno, podrška uspostavi programa koji bi olakšao tranziciju mladih s obrazovanja na tržište rada (42,42%) ističe nužnost cjelovitih inicijativa koje podržavaju mlade u njihovom profesionalnom razvoju. Ovi rezultati pružaju smjernice za aktivnosti zagovaranja koje bi trebale biti usmjerene ka stvaranju poticajnog okvira za zapošljavanje mladih u Bosni i Hercegovini.

Zagovaranje za poticanje zaposlenja mladih	n	%
Zagovaranje za uvođenje plaćene prakse za stručne škole	669	66,30
Zagovaranje za budžetska izdvajanja za poticaje poslodavcima za zapošljavanje mladih	492	48,76
Zagovaranje za budžetska izdvajanja za poticaje za samozapošljavanje mladih	429	42,52
Zagovaranje za uspostavu programa podrške pri tranziciji s obrazovanja na tržište rada	428	42,42

Mobilnost i društveni život mladih

Rezultati istraživanja o zagovaranju mobilnosti i društvenog života mladih u Bosni i Hercegovini identificiraju ključne prijedloge koji bi unaprijedili pristup mladih kulturnim i sportskim događajima te potaknuli mobilnost među mladima. Zagovaranje za uvođenje karata s povlasticom za mlade radi pristupa sportskim, kulturnim i umjetničkim ustanovama (52,43%) ukazuje na potrebu za financijskom dostupnosti kulturnih aktivnosti. Podrška uspostavi Fonda za mobilnost mladih talenata, posebice za međunarodnu suradnju (47,27%), sugerira potrebu za podrškom mladima u sudjelovanju na međunarodnim sportskim, kulturno-umjetničkim i znanstveno-tehničkim događanjima. Zagovaranje za uvođenje povlaštenih prevoznih karata za učenike srednjih škola (46,09%) naglašava važnost dostupnosti prijevoza mladima. Ideja međuentitetskih ekskurzija za učenike i studente (42,62%) potiče na integraciju mladih iz različitih dijelova zemlje. Zagovaranje za podršku sportskim, kulturno-umjetničkim i znanstveno-tehnološkim projektima mladih putem Fonda (37,86%) ukazuje na potrebu za poticajima koji bi podržali njihov kreativni izraz. Osim toga, podrška ideji Bosne i Hercegovine u Interrail programu (36,97%) i izrada programa mobilnosti mladih unutar i izvan zemlje (36,77%) predstavljaju ključne korake prema stvaranju dinamičnijeg društvenog i kulturnog života mladih. Ovi rezultati pružaju smjernice za zagovaranje mjera koje će unaprijediti društveni život i mobilnost mladih u Bosni i Hercegovini.

Zagovaranje za mobilnost i društveni život mladih	n	%
Zagovaranje za uvođenje karata s povlasticom za mlade za pristup sportskim, kulturnim i umjetničkim ustanovama i događajima	529	52,43
Zagovaranje za uspostavu Fonda za mobilnost mladih talenata u smislu međunarodne sportske, kulturno-umjetničke i naučno-tehničke saradnje (npr. putovanja na međunarodna takmičenja, konferencije, skupove) na svim nivoima vlasti	477	47,27
Zagovaranje za uvođenje prevoznih karata s povlasticom za učenike srednjih škola	465	46,09
Zagovaranje za uvođenje međuentitetskih ekskurzija za učenike i studente	430	42,62
Zagovaranje za uspostavu Fonda za podršku sportskim, kulturno-umjetničkim i naučno-tehnološkim projektima mladih na svim nivoima vlasti	382	37,86
Zagovaranje za učešće Bosne i Hercegovine u Interrail programu za putovanje željezničkim saobraćajem s povlasticom u Evropi	373	36,97
Zagovaranje za izradu programâ mobilnosti mladih unutar i van Bosne i Hercegovine	371	36,77

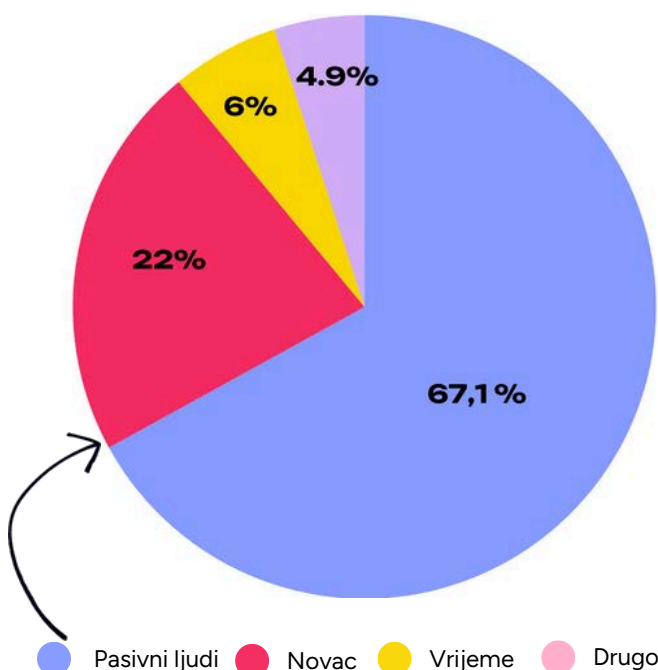
Stambene politike

Rezultati istraživanja o zagovaranju unapređenja stambene politike u Bosni i Hercegovini ističu ključne prijedloge koji bi značajno poboljšali pristup mladih stambenom prostoru. Zagovaranje za povećanje broja subvencija za troškove stanovanja prilikom školovanja, uključujući učeničke i studentske domove, dobiva snažnu potporu s udjelom od 55,10%. Smanjenje poreza mladima na kupljenu prvu nekretninu također predstavlja ključan prijedlog s podrškom od 47,67%, što ukazuje na potrebu za olakšanjem financijskog tereta prilikom ulaska u vlasništvo. Zagovaranje za dodjelu poticaja za kupovinu stambenog prostora za mlade (39,54%) naglašava važnost stimuliranja vlastitog vlasništva među mladima. Ideja uspostave programa stambenog zbrinjavanja za mlade s niskim primanjima također dobiva podršku (34,79%), sugerirajući hitnost rješavanja problema pristupa stambenom prostoru za one s ograničenim financijskim sredstvima. Dodatno, zagovaranje za uspostavu financijskog i administrativnog savjetovaništa za mlade pri kupovini nekretnine (22,89%) odražava potrebu za pružanjem stručne podrške mladima u procesu stambene akvizicije. Ovi rezultati pružaju smjernice za zagovaranje mjera koje će značajno unaprijediti stambene uvjete mladih u zemlji.

Zagovaranje za unapređenje stambene politike	n	%
Zagovaranje za povećanje broja subvencija za troškove stanovanja prilikom školovanja (učenički i studentski domovi)	556	55,10
Zagovaranje za smanjenje poreza mladima na kupljenu prvu nekretninu	481	47,67
Zagovaranje za dodjelu poticaja za kupovinu stambenog prostora za mlade	399	39,54
Zagovaranje za uspostavu programa stambenog zbrinjavanja mladih s niskim primanjima	351	34,79
Zagovaranje za uspostavu financijskog i administrativnog savjetovaništa za mlade pri kupovini nekretnine	231	22,89

3.3. Akteri u zagovaranju

Prepreke za uspješno zagovaranje

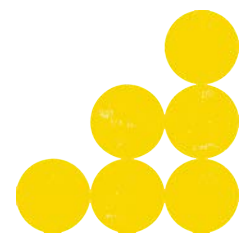
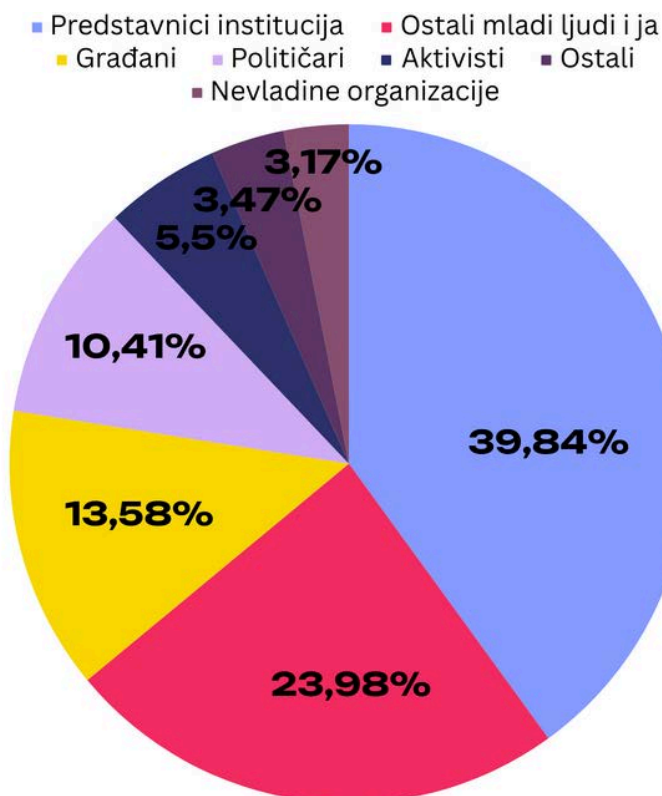

Na pitanje o najznačajnijim preprekama uspješnom zagovaranju, ispitanici su kao primarnu prepreku identificirali pasivne pojedince (67,1%). Novac je također prepoznat kao značajna prepreka, pri čemu je 22% ispitanika istaklo finansijska ograničenja kao ključnu prepreku efikasnim naporima zagovaranja.

Grafikon 4 Prepreke za uspješno zagovaranje

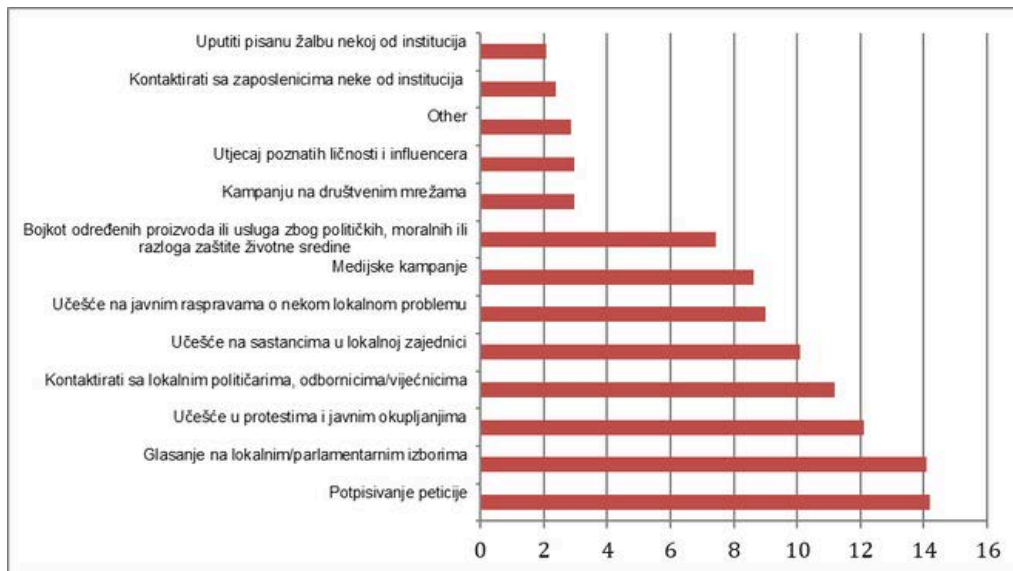
Pokretači promjena u lokalnim zajednicama

Kao ključne pokretače promjena u lokalnim zajednicama, ispitanici su identifikovali predstavnike institucija (39,84%) kao primarne katalizatore promjena. Dodatno, 23,98% je izjavilo da je promjena vođena saradnjom među njihovim vršnjacima i njima samima („ostali mladi ljudi i ja“). Građane u cjelini kao utjecajne osobe smatra 13,58% ispitanika, dok su političari dobili priznanje kao pokretači promjena od 10,41% ispitanika.

Preferirane strategije za uspješno zagovaranje

Što se tiče najefikasnijih strategija za uspješno zagovaranje, ispitanici su iznijeli svoje perspektive. Značajnih 14,17% podržalo je potpisivanje peticija kao vrijedan pristup. Slično, 14,07% smatra da je aktivno učešće na lokalnim ili parlamentarnim izborima putem glasanja značajno sredstvo zastupanja. Nadalje, 12,09% je istaklo važnost učešća u protestima i javnim okupljanjima u cilju zalaganja za promjene.

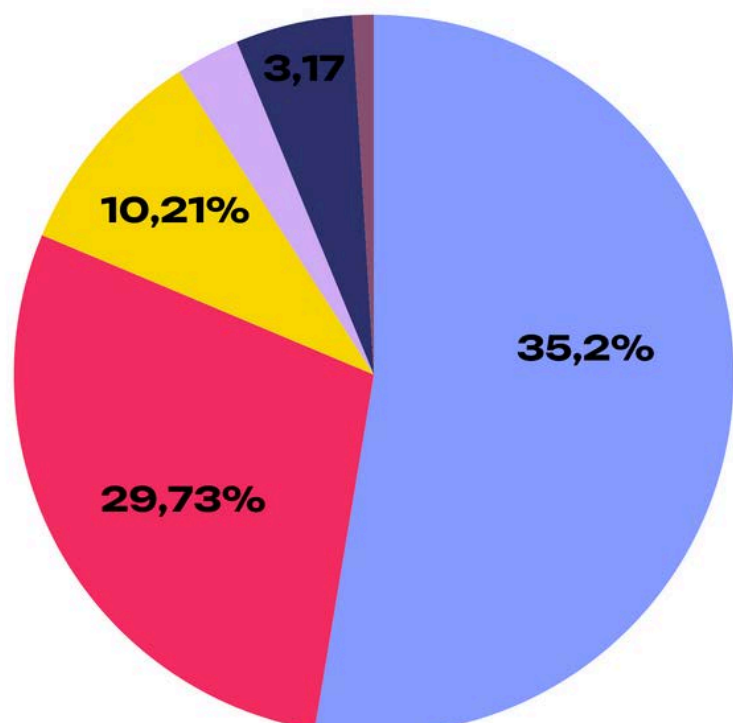

Grafikon 6 Preferencije najefikasnijih strategija za zagovaranje

Na pitanje kako su naši ispitanici saznali za upitnik dobili smo sljedeće odgovore:

Više od 50% naših ispitanika saznalo je za upitnik preko prijatelja/poznanika, skoro 30% njih je poziv dobilo direktno, nešto više od 10% saznalo je za njega preko Instagrama, dok je samo oko 3% ispitanika saznalo za upitnik putem Facebooka. Ostalih 2% ispitanika saznalo je za upitnik putem medija/portala ili putem web stranice.

- Dobio/la sam poziv direktno
- Putem Instagrama
- Putem Facebooka
- Putem medija/portala
- Putem websitea

Preferirane strategije za uspješno zagovaranje

Pored pitanja koja su ispitivala šta mladi smatraju prioritetima za zagovaranje u oblastima obrazovanja, zdravstva, politika prema mladima, zapošljivosti, stambenih politika, mobilnosti i njihovog društvenog života, upitnik na osnovu kojeg je nastalo ovo istraživanje sadržao je dodatno pitanje bez pretpostavljenih odgovora (otvoreno pitanje). Ideja tog pitanja bila je da se identificiraju dodatne oblasti i podoblasti koje su potencijalno previdene (nenamjerno zanemarene) prilikom kreiranja upitnika.

Pitanje je glasilo: "Šta smatrate najvećim problemom u Vašoj lokalnoj zajednici?" te smo njime pokušali dobiti uvid u to šta od prethodno navedenih problema naši ispitanici smatraju najvećima u svojim zajednicama. Od 1009 ispitanika/ca, samo 31 osoba nije dala odgovor na ovo pitanje (ili su unosili odgovore poput ".", "/", "ne znam" i druge slične odgovore koji ne doprinose identificiranju problema).

Analiza frekvencije pojavljivanja riječi u preostalih 978 odgovora daje indikativne naznake o tome šta veliki broj mladih prepoznaje kao najveći problem u svojoj zajednici. Dakle, analiziramo li frekventnost ponavljanja riječi u odgovorima na otvoreno pitanje u našem upitniku, bez sumnje prednjači riječ "odlazak" koja se našla u 276 odgovora (što je više od četvrtine uzorka na kojem je ovo istraživanje provedeno). Na drugom mjestu, sa 189 ponavljanja, nalazi se riječ "korupcija", dok je na trećem mjestu riječ "nedostatak" sa 184 ponavljanja. Prate ih "obrazovanja", "nezaposlenost", "nepotizam", "prostora", "javnog" i "kvaliteta", tim redoslijedom.

Grafikon 8 Frekvencije korištenih riječi u odgovorima na otvoreno pitanje

4. Analiza semantičkih polja u odgovorima na otvoreno pitanje

Analizirajući odgovore mladih u Bosni i Hercegovini na pitanje o problemima u svojim zajednicama, uočava se nekoliko ključnih semantičkih polja koja odražavaju izazove s kojima se mladi suočavaju.

Jedno od istaknutih polja je korupcija i nepotizam, što ukazuje na raširenost zloupotrebe moći i resursa u različitim sektorima društva. Mladi često primjećuju korupciju u oblastima poput obrazovanja, zdravstva i javne uprave. Ovaj problem može značajno otežati pristup pravdi i pravilnu raspodjelu resursa. Nepotizam, praksa zapošljavanja temeljena na vezama ili političkoj pripadnosti umjesto na kompetencijama, također je izražen, što dovodi do nepravde prema mladima čije stručnosti nisu prepoznate.

Drugo značajno polje je nedostatak prilika za mlade. Visoka nezaposlenost među mladima, nedostatak radnih mjesta usklađenih s njihovom stručnošću te osjećaj nesigurnosti nakon završenog školovanja često dovode do migracije mladih u potrazi za boljim mogućnostima. Ovaj odlazak ima dugoročne negativne efekte na demografsku sliku i ekonomsku održivost zemlje.

Kvaliteta obrazovanja predstavlja treće značajno polje. Problemi s kvalitetom nastave i usklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada često su naglašeni. Stari kurikulumi i zastarjele nastavne metode čine obrazovanje manje relevantnim, dok nedostatak pripreme za tržište rada mladima onemogućuje stjecanje potrebnih vještina.

Nedostatak kulturnih i sportskih sadržaja, kao četvrto polje, označava osjećaj mladih da im nedostaje pristup kulturnim i sportskim aktivnostima u zajednicama. Ovaj nedostatak može rezultirati dosadom i pasivnošću. Stoga, promicanje kulturnog razvoja i umjetnosti te stvaranje prilika za sudjelovanje mladih u sportskim aktivnostima postaje ključno.

Odlazak mladih iz zemlje, peto identificirano polje, ima ozbiljan utjecaj na demografsku strukturu i ekonomski razvoj. Visoka stopa odlaska može dovesti do smanjenja radne snage i gubitka ljudskih resursa. Rješenje leži u stvaranju privlačnih prilika za mlade, uključujući zapošljavanje, obrazovanje i društveni razvoj.

Nepostojanje javnog prostora za mlade, šesto polje, odnosi se na nedostatak pristupa mjestima gdje se mladi mogu okupljati i razvijati svoje interese. Izgradnja prostora za mlade i organizacija aktivnosti prema njihovim potrebama mogu pomoći u rješavanju ovog problema.

Sedmo identificirano polje je nedostatak podrške za obrazovanje i usavršavanje. Mladi s nižim prihodima često se suočavaju s nedostatkom financijske podrške za obrazovanje. Stipendije i programi podrške studentima predstavljaju moguće rješenje kako bi se osiguralo pristupačno obrazovanje za sve mlade.

Saobraćajna povezanost, osmo polje, često je označena problemima s javnom saobraćajnom povezanošću i lošom infrastrukturom koja otežava pristup poslovima, obrazovanju i drugim aktivnostima za mlade ljude. Unapređenje saobraćajne infrastrukture postaje od suštinskog značaja kako bi se olakšao pristup različitim dijelovima društva.

Konačno, deveto polje ukazuje na zabrinutost za pasivnost i nezainteresiranost mladih za sudjelovanje u društvenim procesima. Edukacija i motivacija mladih za aktivno učešće u društvu i političkim procesima predstavljaju ključne faktore u prevazilaženju ovog problema.

5. Prioriteti rješavanja problema mladih u BiH

Razumijevanje prioriteta u rješavanju problema mladih u Bosni i Hercegovini varira s obzirom na lokalne perspektive i potrebe različitih zajednica. Unatoč ovoj raznolikosti, usaglasili smo ključne prioritetne oblasti koje je važno adresirati kako bismo poboljšali položaj mladih u zemlji:

Borba protiv korupcije i nepotizma predstavlja prvi prioritet. Suočavanje s ovim izazovima na svim razinama društva može postaviti temelje za pravedniju raspodjelu prilika, posebno u područjima obrazovanja i zapošljavanja. Jačanje pravosudnog sistema, transparentnija vlast te edukacija o etičkim standardima ključni su elementi u ostvarivanju ovog cilja.

Stvaranje radnih mjesta označava drugu ključnu prioritetnu oblast. Fokus je na poticanju gospodarskog rasta, podržavanju poduzetništva, razvoju tehnološkog sektora te implementaciji mjera za privlačenje stranih investicija kako bi se osigurala prilike za zapošljavanje mladih.

Obrazovne reforme su treća ključna prioritetna oblast. Unapređenje kvalitete obrazovanja, modernizacija nastavnih planova i programa te bolja usklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada mogu značajno poboljšati pripremu mladih za buduće izazove.

Stvaranje javnih prostora za mlade, četvrta prioritetna oblast, uključuje investiranje u izgradnju kulturnih centara, sportskih terena i parkova kako bi se mladima omogućilo okupljanje, razmjena ideja i aktivno provođenje slobodnog vremena.

Promocija kulturnih i sportskih aktivnosti čini petu ključnu prioritetnu oblast. Poticanje kulturnih i sportskih događanja za mlade doprinosi njihovom fizičkom i mentalnom zdravlju te promiče kreativnost i timski rad.

Šesto identificirano područje odnosi se na unapređenje javnog prijevoza. Poboljšanje javnog prijevoza i povezanost između ruralnih i urbanih područja može olakšati pristup obrazovanju i zapošljavanju za mlade ljude u manje razvijenim regijama.

Podrška mladima za ostanak u zemlji, sedma prioritetna oblast, obuhvaća razvoj programa i poticaja za mlade koji žele ostati u Bosni i Hercegovini. To uključuje poticanje inovacija i poduzetništva kako bi se zadržali stručnjaci i talenti.

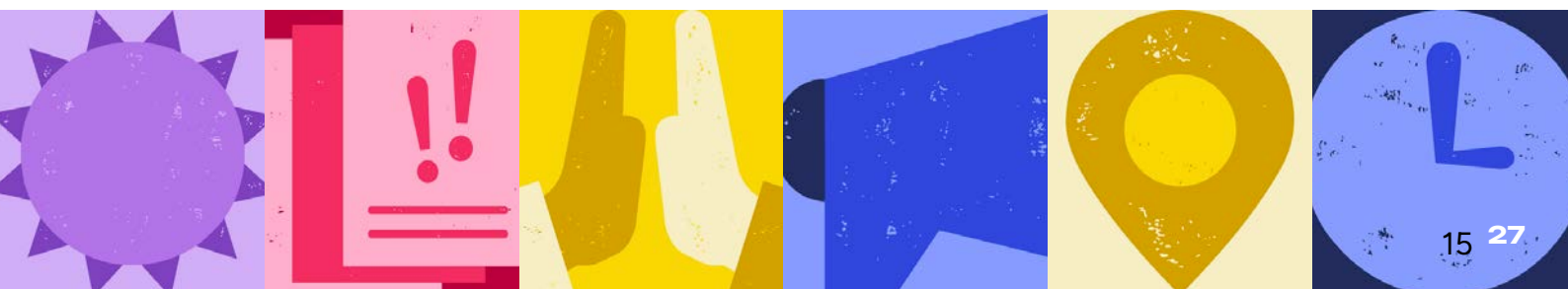
Osma ključna prioritetna oblast je edukacija i informiranje mladih. Osiguravanje da su mladi dobro informirani o svojim pravima i mogućnostima za sudjelovanje u društvenim procesima može potaknuti njihovu aktivnost i angažman.

Rješavanje problema zagađenja zraka, deveta prioritetna oblast, obuhvaća mjere za smanjenje zagađenja koje mogu poboljšati kvalitetu života i zdravlje mladih.

Konačno, inkluzivnost i suzbijanje diskriminacije, deseta prioritetna oblast, znače promicanje inkluzivnosti, suzbijanje diskriminacije na svim razinama te podršku ranjivim skupinama mladih, što bi trebalo biti sastavni dio rješenja njihovih problema.

Važno je napomenuti da ove prioritete treba prilagoditi specifičnim potrebama i izazovima svake lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Također, rješavanje ovih problema zahtijeva saradnju između vlasti, civilnog društva, poslovnog sektora i samih mladih ljudi, kako bi se osigurala održiva i inkluzivna budućnost za sve mlade u zemlji.

Iz svega prethodno navedenog i uz pažljivu analizu podataka prikupljenih ovim istraživanjem, izdvajaju se dvije stavke koje su zajedničke svim oblastima koje su obuhvaćene ovim istraživanjem.

Nedostatak kapitalnih investicija i financijske potpore predstavljaju izvor nezadovoljstva koje se provlači kroz svaku analiziranu tematsku oblast. Gotovo svi odgovori ispitanika naglašavaju ovu problematiku, ističući kako nedostatak sredstava za podršku ili potpuni izostanak financijske pomoći ima izražen utjecaj na kvalitetu njihovih života. Ovaj zaključak je potkrijepljen formiranjem budžeta u tekućoj godini – procesom kojim se nastavlja negativni trend fiskalnog tapkanja u mjestu, predstavljajući jedan od ključnih razloga odlaska mladih iz Bosne i Hercegovine. Pored činjenice da postoje problemi s brojem javnih poziva i izdvojenih sredstava za mlade ljude u ruralnim dijelovima zemlje, ovaj negativni trend se širi i na veće gradove, u kojima se iz godine u godinu akumulira sve veći broj frustracija.

Drugi iznimno važan nalaz koji se može izvući iz podataka prikupljenih ovim istraživanjem jeste manjak povjerenja u državne organe i institucije te njihovu mogućnost da legitimno i adekvatno zastupaju interese mladih ljudi u Bosni i Hercegovini. Premda postoji konsenzus među mlađim generacijama da bi političari i donosioci odluka morali biti predvodnici kampanja zagovaranja u prostoru političkog djelovanja, istovremeno postoji iznimno nizak nivo povjerenja u funkcionalnost državnog aparata, kako komunikacija sa službenicima i žalbe službenim institucijama predstavljaju najrjeđu opciju za zagovaranje i rad ka pozitivnim promjenama u životima mladih. Taj manjak povjerenja odražava se u stravičnim brojkama odlazaka iz zemlje, budući da mladi ljudi nisu spremni ostatak svog života provesti u vječitoj birokraciji koja njeguje korupciju i kontinuirano zanemarivanje potreba svoje omladine.

6. Umjesto zaključka

Mladi u Bosni i Hercegovini ne samo da identificiraju ključne izazove s kojima se suočavaju, već također artikuliraju svoje potrebe u pogledu zagovaranja kako bi se riješili ti problemi. Osim što ukazuju na nedostatke u društvu, mladi izražavaju jasne prioritete za promjene i poboljšanja. Evo kako mladi vide svoje uloge u zagovaranju i potrebe koje iz toga proizlaze:

Prvo, mladi prepoznaju potrebu za aktivnim sudjelovanjem u borbi protiv korupcije i nepotizma. Njihova želja za pravednijim društvom ogleda se u zagovaranju za jačanje pravosudnog sustava, povećanje transparentnosti vlasti te promicanje etičkih standarda. Drugo, mladi ističu važnost stvaranja radnih mjesta kao ključnog faktora za poboljšanje perspektive mladih. Njihova potreba za zapošljavanjem potiče ih na zagovaranje mjera koje potiču gospodarski rast, podržavaju poduzetništvo te privlače strane investicije.

Treće, u pogledu obrazovnih reformi, mladi ne samo da prepoznaju probleme, već i izražavaju potrebu za sudjelovanjem u procesu donošenja odluka o obrazovnom sustavu. Njihov angažman usmjeren je prema modernizaciji nastavnih planova i programa te stvaranju sustava koji će ih bolje pripremiti za tržište rada.

Uz to, mladi zagovaraju stvaranje javnih prostora prilagođenih njihovim potrebama, potiču kulturne i sportske aktivnosti koje promiču njihov fizički i mentalni razvoj te se zalažu za unapređenje javnog prijevoza radi bolje povezanosti između ruralnih i urbanih područja.

Kroz ove izražene potrebe za zagovaranjem, mladi u Bosni i Hercegovini pokazuju svoju spremnost da budu aktivni sudionici u oblikovanju bolje budućnosti za sebe i društvo u cjelini.

